УДК 338.435:330.341.1 doi: 10.20998/2519-4461.2026.4.80

М.В. СЕМИКІНА, Б.В. ДМИТРИШИН, С.С. НІСФОЯН

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ: АНТИКРИЗОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТА МОДЕЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Стаття присвячена поглибленню теоретико-методичних засад забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах циркулярної економіки через реалізацію антикризового потенціалу та моделювання соціально-економічних систем. Проаналізовано трансформації розвитку аграрного бізнесу під впливом глобальних чинників. Визначено наслідки впливу глобальних викликів і війни на функціонування українських аграрних підприємств. Виявлено ключові проблеми, пов'язані з деградацією ґрунтів, енергетичними кризами та управлінням. Розроблено методичні основи оцінки антикризового потенціалу і моделювання соціально-економічних систем, що дозволяє підприємствам оцінити свій стан та визначити напрямки адаптації до глобальних змін. Обґрунтовано методичний підхід до розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств до глобальних викликів і загроз. Розкрито сутність, мету, завдання, функції, принципи створення адаптаційних механізмів, дія яких базується: 1) на поєднанні інструментів циркулярної економіки з екологізацією виробництва та ресурсозбереженням; 2) забезпеченні енергонезалежності та замкненості виробничих циклів (переробка відходів у біогаз і добрива); 3) цифровій трансформації та моделюванні управління соціально-економічними системами, що веде до оптимізації управлінських рішень і гнучкого реагування на ринкові шоки відповідно до консервативного, адаптивно-модернізаційного та інноваційно-трансформаційного сценаріїв. Доведено, що адаптаційні механізми і стратегії дозволяють українському агробізнесу не лише виживати в умовах нестабільності, а й продовжувати розвиватися, впроваджувати інновації, демонструючи стійкість і повоєнне відновлення.

Ключові слова: конкурентоспроможність; аграрні підприємства; циркулярна економіка; антикризовий потенціал; моделювання; соціально-економічні системи; сценарії; стратегії; управління; інструменти; екологізація; повоєнне відновлення

M.V. SEMYKINA, B.V. DMYTRYSHYN, S.S. NISFOYAN

COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF THE CIRCULAR ECONOMY: ANTI-CRISIS POTENTIAL AND MODELING OF SOCIO-ECONOMIC SYSTEMS

The article is devoted to deepening the theoretical and methodological foundations for ensuring the competitiveness of agricultural enterprises in the conditions of the circular economy through the realization of anti-crisis potential and the modeling of socio-economic systems. Transformations in the development of agricultural business under the influence of global factors are analyzed. The consequences of global challenges and war on the functioning of Ukrainian agricultural enterprises are determined. Key problems associated with soil degradation, energy crises, and management are identified. The methodological foundations for assessing the anti-crisis potential and modeling socio-economic systems are developed, enabling enterprises to assess their state and determine directions for adaptation to global changes. A methodological approach to developing strategies for enhancing the competitiveness of agricultural enterprises against global challenges and threats is substantiated. The essence, purpose, tasks, functions, and principles of creating adaptation mechanisms are revealed, the operation of which is based on: 1) combining circular economy tools with production greening and resource conservation; 2) ensuring energy independence and closed production cycles (processing waste into biogas and fertilizers); 3) digital transformation and socio-economic systems management modeling, leading to the optimization of management decisions and flexible response to market shocks in accordance with conservative, adaptive-modernization, and innovation-transformation scenarios. It is proved that adaptation mechanisms and strategies enable Ukrainian agribusiness not only to survive under conditions of instability but also to continue developing, implementing innovations, and demonstrating resilience and post-war recovery.

Keywords: competitiveness; agricultural enterprises; circular economy; anti-crisis potential; modeling; socio-economic systems; scenarios; strategies; management; tools; greening; post-war recovery

Постановка проблеми. В умовах перманентних криз і воєнних викликів традиційні моделі ведення агробізнесу стають недієздатними, а забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств потребує переходу на якісно нові засади. Потенціал циркулярної економіки здатний виступати потужним антикризовим каталізатором, забезпечуючи ресурсоефективність та екологічну стійкість.

Проте на практиці аграрні підприємства стикаються з ключовою суперечністю: об'єктивною потребою впровадження принципів замкненого циклу та відсутністю науково обґрунтованих інструментів і моделей для їх управлінської реалізації. Сучасні підприємства не мають дієвих механізмів оцінки та мобілізації антикризового потенціалу циркулярної економіки в рамках своїх соціально-економічних систем (СЕС). Внаслідок цього управлінські підходи залишаються фрагментарними, а можливості екотрансформації не перетворюються на реальні конкурентні переваги. Це посилює актуальність наукових пошуків щодо розробки теоретико-методичних засад і моделей управління аграрним підприємством з позицій забезпечення його конкурентоспроможності на основі циркулярної економіки.

Мета дослідження полягає у поглибленні теоретико-методичних засад забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі антикризового потенціалу циркулярної економіки через моделювання СЕС. Досягнення мети зумовило постановку та розв'язання таких завдань:

- дослідження впливу глобальних викликів та кризових чинників на сучасний стан і розвиток аграрного бізнесу, визначення проблем його функціонування в умовах економічної нестабільності;
- визначення методичних основ оцінки антикризового потенціалу циркулярної економіки та моделювання СЕС аграрних підприємств;
- обґрунтування практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі впровадження інструментів циркулярної економіки, з урахуванням сучасних

© М.В. Семикіна, Б.В. Дмитришин, С.С. Нісфоян, 2026

ринкових трендів і перспектив повоєнного відновлення.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Фундаментальні засади управління, стратегічного менеджменту та конкурентних стратегій закладені в класичних працях Х. Ансоффа, П. Друкера і М. Портера [13; 14; 17]. Сучасні аспекти конкурентоспроможності аграрного бізнесу та мобілізації внутрішніх ресурсів досліджують М. Багорка і Н. Юрченко, І. Банєва, О. Бочко і П. Кожушко, а також Н. Строченко і О. Ковальова [1; 2; 3; 9]. Аспекти стратегічного управління та моделювання СЕС висвітлено в працях І. Гречкосій, О. Осички і С. Ясинської, А. Могильницької, а також М. Семикіної і Б. Дмитришина [4; 7; 8]. Водночас екологічні виміри, антикризовий потенціал циркулярної економіки та стійкість агровиробництва розглядають К. Сухецька, Ю. Фесіна, О. Шубравська і К. Прокопенко, а також зарубіжні дослідники Г. Економу і Г. Халкос [10; 11; 12; 15; 16; 18].

Попри значну кількість наукових праць, недостатньо дослідженими є теоретико-методичні засади управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств на основі антикризового потенціалу циркулярної економіки. Поза увагою часто залишається моделювання СЕС для поєднання екологічної трансформації із завданнями управління агробізнесом, виникає нестача науково обґрунтованих підходів до конвертації можливостей замкненого циклу в реальні конкурентні переваги підприємств в умовах викликів і загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне аграрне підприємництво функціонує в умовах масштабних глобальних викликів, де геополітичні кризи, кліматичні зміни, енергетичні та екологічні трансформації формують нову складну реальність. Ці глобальні чинники дестабілізують традиційні ланцюги поставок, посилюють екологічний тиск та вимагають від агробізнесу кардинального перегляду підходів до управління й ресурсного забезпечення.

Коментуючи схему, запропоновану на рисунку, відзначимо, що сукупний вплив викликів для СЕС аграрних підприємств є багатоаспектним. Сільськогосподарське виробництво стикається з наслідками воєнних дій, руйнуванням інфраструктури, деградацією ґрунтів і волатильністю цін на енергоносії та ресурси, що підвищує собівартість продукції. Традиційні лінійні моделі господарювання виявляються неефективними в умовах обмеженості ресурсів та посилення екологічних вимог ринків.

Водночас аграрний сектор, проходячи еволюційний шлях трансформації, демонструє необхідність переходу до якісно нових моделей розвитку. На тлі екологізації споживчих уподобань та кліматичних викликів ключовими чинниками забезпечення стійкості стають ресурсоефективність, екологічна безпека та впровадження інноваційних управлінських рішень. Важливого значення набуває мобілізація внутрішнього потенціалу підприємств, де екологічна трансформація та принципи замкненого циклу виступають основою для збереження їхньої конкурентоспроможності за умов воєнних загроз та глобальної турбулентності.

Усвідомлення масштабу кризових чинників і руйнівного впливу зовнішнього середовища на аграрний бізнес в Україні актуалізує пошук адекватних інструментів протидії.

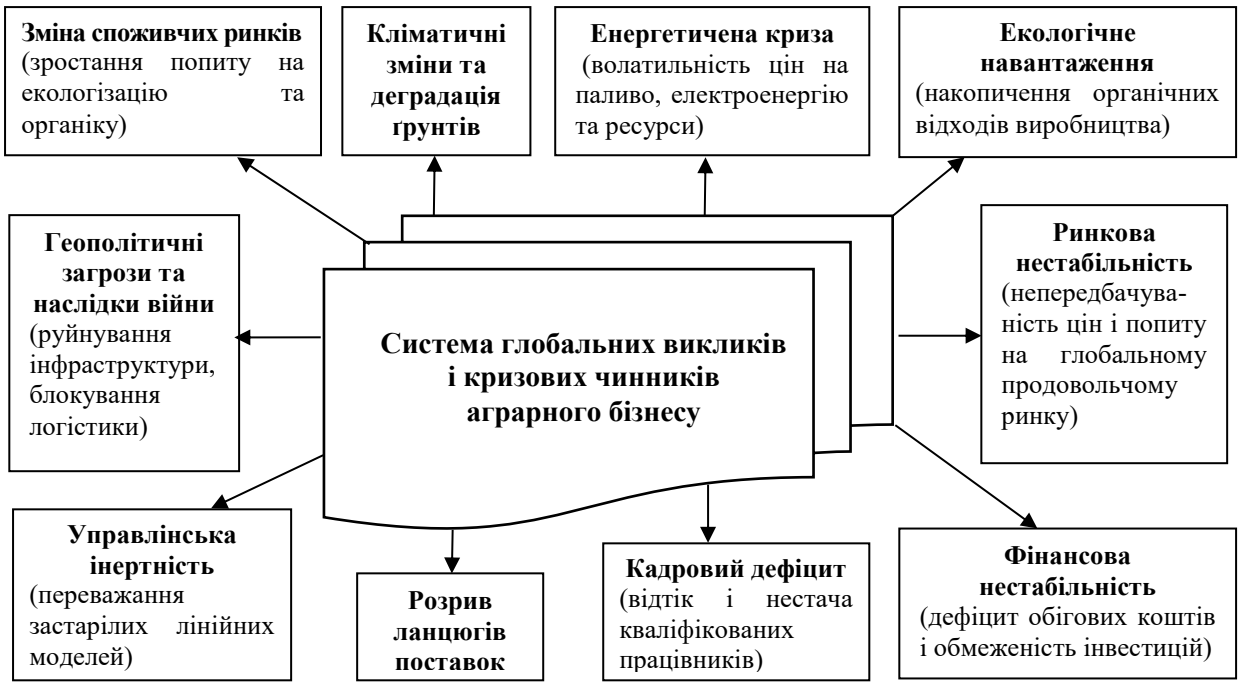

Рис. - Система глобальних викликів і кризових чинників функціонування аграрних підприємств

Джерело: авторська розробка.

Традиційні методи менеджменту вже не здатні нівелювати системні ризики, що зумовлює необхідність переходу до якісно нового етапу – розроблення методичних засад оцінки антикризового потенціалу (внутрішніх резервів і здатності агробізнесу протистояти шокам) в умовах циркулярної економіки (парадигми замкнених циклів, ресурсозбереження та екологізації) із застосуванням моделювання СЕС аграрних підприємств.

Під соціально-економічними системами розуміємо складні, відкриті, самоорганізовані утворення, які інтегрують виробничо-технологічні, ресурсні, екологічні та управлінські елементи, що взаємодіють із зовнішнім середовищем для забезпечення сталого розвитку. В умовах криз ефективність СЕС визначається їхньою здатністю до адаптації та мобілізації внутрішніх резервів. При цьому ключову роль відіграє моделювання управління СЕС, яке дає змогу імітувати різні сценарії поведінки підприємства, оптимізувати управлінські рішення та забезпечувати гнучке реагування на ринкові шоки.

Методологія такого підходу ґрунтується на взаємозв'язку економічних та екологічних компонентів, де результати господарювання органічно поєднуються із замкненістю циклів та адаптивним моделюванням. Для виконання другого завдання дослідження – визначення методичних основ оцінки антикризового потенціалу циркулярної економіки та моделювання СЕС аграрних підприємств – наведено таблицю 1. Вона узагальнює ключові напрями, методичні підходи та інструменти, реалізація яких дає змогу комплексно оцінити та мобілізувати приховані резерви агробізнесу в умовах нестабільності.

Оцінка змісту таблиці 1 засвідчує неминучість розробки новітніх напрямів адаптації агробізнесу до викликів зовнішнього середовища, що охоплюють, зокрема, організацію безвідходного виробництва, застосування ресурсозберігаючих методик, використання альтернативної енергетики та формування замкнених виробничих контурів. Сучасні тенденції задають принципово нові орієнтири: у рослинництві фокус зміщується на збереження гумусу, прецизійне землеробство та зниження хімічного тиску на ґрунти; у тваринництві ключовим стає знешкодження побічних органічних мас (створення біоенергетичних установок, випуск біодобрив) та екологічна безпека процесів. Водночас подібні стратегічні лінії можуть суттєво різнитися залежно від специфіки регіону та галузевого спрямування. Це зумовлено тим, що сила прояву кризових чинників та масштаби руйнувань не є однаковими по всій території країни. Скажімо, на територіях, що постраждали від воєнних дій чи межують із зонами активних зіткнень, на перший план виходить гуманітарно-інфраструктурне відновлення та очищення угідь, тоді як у тилових областях пріоритетними стають екологічна модернізація і відповідність європейським стандартам. Окрім того, специфіка впливу глобальної нестабільності проявляється по-різному для виробників рослинницької та тваринницької продукції (зокрема, останній сектор набагато чутливіший до енергетичних коливань і суворих нормативів щодо промислових викидів).

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що подальша стійкість і пристосування аграрних підприємств до трансформаційного середовища спиратимуться передусім на активізацію внутрішніх резервів через механізми циркулярної бізнес-моделі та системне моделювання соціально-економічних процесів. Зазначені засоби адаптації набувають вирішального значення для подальшого функціонування та виживання вітчизняного підприємництва у контексті наслідків російської агресії, яка спричинила масштабні руйнування матеріально-технічної бази, логістики та земельних ресурсів агросектору.

Таблиця 1 – Методичні засади оцінки антикризового потенціалу циркулярної економіки та моделювання СЕС аграрних підприємств

Напрям / етап	Методичний підхід	Ключові показники / індикатори	Інструменти моделювання	Очікуваний результативний ефект
1.Ресурсно-екологічний аналіз	Оцінка матеріальних потоків та рівня замкненості циклу	Коефіцієнт рециркуляції відходів, питома вага вторинної сировини	Балансові методи, метод матеріальних потоків	Мінімізація втрат ресурсів та зниження екологічного навантаження
2.Економічна оцінка потенціалу	Визначення фінансової ефективності впровадження екоініціатив	Рентабельність екологічних інвестицій, економія на закупівлі ресурсів	Кошторисний аналіз, метод дисконтованих грошових потоків	Зменшення виробничої собівартості та підвищення ліквідності
3.Моделювання СЕС підприємства	Системно-структурне моделювання взаємозв'язків підсистем	Рівновага економічних і екологічних елементів системи	Структурно-функціональний аналіз, імітаційне моделювання	Формування стійкої внутрішньої структури до кризових шоків
4.Стратегічно-адаптивний блок	Оцінка здатності до гнучкого реагування на ринкові шоки	Рівень адаптивності бізнес-моделі, ступінь диверсифікації	Сценарне планування, матричні методи стратегічного аналізу	Забезпечення безперервності функціонування в умовах нестабільності

Джерело: розроблено авторами.

На основі моделювання управління СЕС стає можливим виокремити три основні сценарії поведінки аграрного підприємства в умовах зовнішніх шоків:

1. *Консервативний (кризовий) сценарій* — фокусується на виживанні, мінімізації витрат та жорсткій економії ресурсів за збереження базового функціоналу.

2. *Адаптивно-модернізаційний сценарій* – передбачає часткове впровадження елементів циркулярної економіки, диверсифікацію виробництва та гнучке пристосування до поточних ринкових трендів.

3. *Інноваційно-трансформаційний сценарій* – базується на глибокій системній перебудові бізнес-моделі, повній замкненості виробничих циклів (безотходність, альтернативна енергетика) та орієнтації на стандарти сталого розвитку.

Розуміння цих траєкторій створює підгрунтя для розробки практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі впровадження інструментів циркулярної економіки, з урахуванням сучасних ринкових трендів і перспектив повоєнного відновлення. Вибір конкретного сценарію та адаптація управлінських рішень до реалій повоєнного розвитку визначатимуть подальшу життєздатність та лідерські позиції агробізнесу.

Практичне впровадження інструментів циркулярної економіки та підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення потребує комплексного перегляду управлінських і виробничих процесів. Насамперед це стосується операційного та ресурсного менеджменту, де ключовим пріоритетом стає перехід до безвідходного виробництва через організацію глибокої переробки побічних продуктів рослинництва та тваринництва. Зокрема, перетворення органічних залишків і гною на біогаз та органічні добрива дозволяє суттєво знизити залежність агробізнесу від дорогих мінеральних добрив і традиційних енергоносіїв. У цьому контексті критично важливим є забезпечення енергонезалежності підприємств шляхом встановлення модульних біогазових установок та сонячних панелей на виробничих об'єктах. Не менш вагомим напрямом є управління земельними ресурсами та екологізація господарювання, де з урахуванням наслідків бойових дій необхідно впроваджувати технології точного землеробства, мінімального обробітку ґрунту та вирощування покривних культур для відновлення деградованих угідь. Водночас логістичну стійкість забезпечує локалізація ланцюгів постачання та переорієнтація на внутрішніх партнерів. У сфері стратегічного управління та ринкового позиціонування вирішального значення набуває екологічна сертифікація виробництва відповідно до вимог Європейського зеленого курсу, що відкриває шлях на преміальні європейські ринки з високою доданою вартістю. Повноцінна реалізація таких заходів забезпечується завдяки діджиталізації управління СЕС та інтеграції спеціалізованих платформ для моніторингу ресурсних потоків.

Для спрощення впровадження окреслених заходів на рівні окремого аграрного підприємства та їх практичної реалізації в щоденній діяльності агробізнесу ми звели весь комплекс рішень до єдиної системи. Водночас важливо враховувати, що використання циркулярних інструментів та стратегій повоєнного відновлення не може бути універсальним –аграрним підприємствам необхідно адаптувати їх до власних виробничих умов. Зокрема, слід брати до уваги спеціалізацію господарства (рослинництво чи тваринництво), рівень забезпеченості ресурсами, ступінь руйнування інфраструктури чи наближеність регіону до зони бойових дій, а також гостроту енергетичних і логістичних викликів сьогодення.

Аналіз запропонованого практичного інструментарію (таблиця 2) засвідчує, що ефективність його використання безпосередньо залежить від обраної стратегічної траєкторії розвитку аграрного підприємства.

У межах *консервативного* сценарію фокус робиться на точковому мінімізуванні витрат та виживанні (наприклад, базове енергозабезпечення за рахунок простих сонячних панелей чи часткова утилізація відходів власними силами).

Адаптивно-модернізаційний сценарій вимагає системної інтеграції циркулярних технологій, переходу на точне землеробство та встановлення модульних біогазових комплексів задля стабілізації виробництва.

Натомість *інноваційно-трансформаційний* сценарій передбачає повну замкненість циклів, глибоку переробку та експортну переорієнтацію на ринки ЄС відповідно до європейських екологічних стандартів.

Таблиця 2 – Практичні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі інструментів циркулярної економіки

Напрям реалізації	Практичний захід / інструмент	Очікуваний ефект для агробізнесу	Зв'язок із повоєнним відновленням
1. Операційно-ресурсний	Переробка побічних продуктів (біогаз, органічні добрива)	Зниження витрат на мінеральні добрива та енергоносії	Подолання наслідків енергетичних криз і дефіциту ресурсів
2. Екологічно-земельний	Точне землеробство, мінімальний обробіток, сидерати	Відновлення родючості та збереження гумусу в ґрунтах	Нівелювання деградації та забруднення земель від бойових дій
3. Логістично-ринковий	Локалізація ланцюгів постачання та екологічна сертифікація	Зменшення логістичних ризиків, вихід на ринки ЄС	Відповідність вимогам Green Deal та диверсифікація збуту
4. Управлінсько-цифровий	Діджиталізація управління СЕС та моніторинг ресурсів	Підвищення гнучкості прийняття рішень та оптимізація витрат	Забезпечення стійкості бізнесу в умовах турбулентного середовища

Джерело: розроблено авторами.

Водночас практична реалізація цих пропозицій суттєво різниться залежно від часового горизонту. На етапі воєнного стану пріоритети агропідприємств здебільшого підпорядковані операційній стійкості: критично важливим є швидке реагування на логістичні колапси, пошук альтернативних джерел живлення через постійні обстріли та енергетичний терор, а також локалізація ланцюгів постачання в межах безпечніших територій. Натомість в умовах повоєнної розбудови економіки та відбудови агросектору акценти зміщуються у площину довгострокових інвестицій. Йдеться про масштабне відновлення пошкоджених ґрунтів і меліоративних систем, впровадження капіталомістких зелених технологій, цифровізацію управління СЕС та повноцінну інтеграцію українських агровиробників у європейське екологічне середовище.

Висновки. Сучасний аграрний бізнес перебуває під безпрецедентним тиском викликів: від глобальних впливів, військових загроз і руйнування інфраструктури до економічної турбулентності. Дослідження, проведене в рамках статті, доводить, що ефективна адаптація до цих умов неможлива без інтеграції інструментів циркулярної економіки, антикризового потенціалу та моделювання СЕС у єдину систему управління.

Аналіз впливу глобальних викликів на розвиток аграрних підприємств показав, що сучасні умови вимагають від господарств гнучкості, адаптивності та здатності до швидкої трансформації. Було виявлено ключові проблеми, пов'язані з деградацією ґрунтів, енергетичними кризами, розривом виробничо-логістичних ланцюгів та управлінням в умовах війни.

Розроблено методичні основи оцінки антикризового потенціалу і моделювання СЕС, що дозволяє аграрним підприємствам оцінити свій стан, імітувати траєкторії розвитку та визначити напрямки адаптації до глобальних змін.

Обґрунтовано методичний підхід до розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств до глобальних викликів і загроз, основою якого виступає сценарне моделювання управління СЕС (консервативний, адаптивно-модернізаційний та інноваційно-трансформаційний сценарії). Розкрито сутність, мету, завдання, функції, принципи створення адаптаційних механізмів, дія яких базується:

1) на поєднанні інструментів циркулярної економіки з екологізацією виробництва та ресурсозбереженням;

2) забезпеченні енергонезалежності та замкненості виробничих циклів (переробка відходів у біогаз і добрива);

3) цифровій трансформації та моделюванні управління СЕС, що веде до оптимізації управлінських рішень і гнучкого реагування на ринкові шоки залежно від обраного сценарію.

Результати дослідження підтверджують, що підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств на основі циркулярної економіки – це не одноразова зміна, а безперервний процес, де антикризовий потенціал, екологічні інновації та системне моделювання є важливими інструментами, що взаємодоповнюють один одного. Українські аграрні підприємства вже демонструють, що кризи можна перетворювати на можливості – через інновації, гнучкість, повоєнну відбудову та орієнтацію на європейські стандарти сталого розвитку.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних механізмів впровадження циркулярних бізнес-моделей для різних типів аграрних підприємств (рослинницького та тваринницького спрямування), а також у вивченні ролі важелів державної політики у забезпеченні системної підтримки та повоєнного відновлення агросектору України.

Список літератури

1. Багорка М.О., Юрченко Н.І. Розробка шляхів адаптації сільськогосподарських підприємств до змін у маркетинговому конкурентному середовищі. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-69.
2. Банєва І. О. Конкурентоспроможність аграрних підприємств на основі мобілізації внутрішніх ресурсів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6, № 1. С. 132–141. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-1-16.
3. Бочко О., Кожушко П. Теоретичні підходи до дефініції «конкурентоспроможність підприємства». *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82.
4. Гречкосій І.Д., Осичка О.В., Ясинська С.Ю. Моделювання як інструмент стратегічного управління ефективним економічним оздоровленням сучасного підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. Вип. 3–4 (74–75). С. 74–87. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.74-87.
5. Денисенко М., Бреус С. Підвищення конкурентоспроможності підприємства як чинник удосконалення процесу управління його економічною безпекою. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2023. № 2 (70). С. 139–146. DOI: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146.
6. Ільїн В.Ю. Конкурентні переваги аграрних підприємств з позицій міжнародного поділу праці. URL: http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/129.pdf (дата звернення: 04.09.2026).
7. Могильницька А.М. Пріоритетні напрямки використання економіко-математичного моделювання в роботі аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 17–18. С. 39–45. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.39.
8. Семикіна М.В., Дмитришин Б.В. Методологічні аспекти наукового дослідження розвитку соціально-економічних систем в умовах глобалізації. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2024. Вип. 12 (45). С. 68–80. DOI: https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).68-80.
9. Строченко Н.І., Ковальова О.М. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: сутність та напрямки зміцнення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 19. С. 114–121. DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.14.
10. Сухецька К.В. Антикризовий потенціал циркулярної економіки для сільського господарства України. *Економіка та суспільство*. 2025. Вип. 72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-2.
11. Фесіна Ю.Г. Модель циркулярної економіки в сфері аграрного виробництва: актуальність імплементації та виклики для функціонування. *Економічний простір*. 2026. № 212. С. 210–217. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.212.210-217.
12. Шубравська О., Прокопенко К. Циркулярний підхід у забезпеченні природоресурсної стійкості агровиробництва. *Економіка України*. 2025. № 9 (766). С. 37–58. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.09.037.
13. Ansoff H.I. Strategic Management. Classic Edition. London : Palgrave Macmillan, 2007. 284 p. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230590601.
14. Drucker P.F. Managing in Turbulent Times. New York : Routledge, 2012. 256 p. DOI: https://doi.org/10.4324/9780080938158.

15. Ekonomou G., Halkos G. Circular Economy and agribusiness sector: creating long-run benefits for the environment. *Munich Personal RePEc Archive*. 2024. Paper No. 120929. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/120929.
16. Exploratory Strategic Foresight for Circular Economy in Ukraine : Final Report. Vienna : UNIDO, 2024. 116 p. URL: https://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/07/Towards-the-Circular-Economy-Ukraine_ENG_online.pdf.
17. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York : Free Press, 1980. 396 p. URL: https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=195 (дата звернення: 05.09.2026).
18. Wei Shouke, et al. System dynamics simulation model for assessing socio-economic impacts of different levels of environmental flow allocation in the Weihe River Basin, China. *European Journal of Operational Research*. 2012. Vol. 221, no. 1. P. 248–262. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ejor.2012.03.003.

References (transliterated)

1. Bahorka M.O., Yurchenko N.I. (2023) Rozrobka shliakhiv adaptatsii silskohospodarskykh pidpryiemstv do zmin u marketynhovoho konkurentnomu seredovyshchi. *Ekonomika ta suspilstvo*. 48. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-69 [in Ukrainian].
2. Banyeva I.O. (2021) Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryiemstv na osnovi mobilizatsii vnutrishnikh resursiv. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*. 6 (1), 132–141. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-1-16 [in Ukrainian].
3. Bochko O., Kozhushko P. (2024) Teoretychni pidkhody do definitsii «konkurentospromozhnist pidpryiemstva». *Ekonomika ta suspilstvo*.61. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82 [in Ukrainian].
4. Hrechkosii I.D., Osychka O.V., Yasynska S.Iu. (2020) Modeliuvannia yak instrument stratehichnoho upravlinnia efektyvnym ekonomichnym ozdorovlenniam suchasnoho pidpryiemstva. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*. 3–4 (74–75), 74–87. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.3-4(74-75).2020.74-87 [in Ukrainian].
5. Denysenko M., Breus S. (2023) Pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpryiemstva yak chynnyk udoskonalennia protsesu upravlinnia yoho ekonomichnoiu bezpekoiu. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»*.2 (70), 139–146. DOI: https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-70-139-146 [in Ukrainian].
6. Illin V.Yu. Konkurentni perevahy ahrarnykh pidpryiemstv z pozytsiy mizhnarodnoho podilu pratsi. URL: http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/5.2/129.pdf (data zvernennia: 04.09.2026) [in Ukrainian].
7. Mohylnytska A.M. (2020) Priorytetni napriamky vykorystannia ekonomiko-matyematychnoho modeliuvannia v roboti ahrarnykh pidpryiemstv. *Ahrosvit*. 17–18, 39–45. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.17-18.39 [in Ukrainian].
8. Semykina M.V., Dmytryshyn B.V. (2024) Metodolohichni aspekty naukovoho doslidzhennia rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system v umovakh hlobalizatsiyi. *Tsentralnoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*. 12 (45), 68–80. DOI: https://doi.org/10.32515/2663-1636.2024.12(45).68-80 [in Ukrainian].
9. Strochenko N.I., Kovaliova O.M. (2024) Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryiemstv: sutnist ta napriamky zmitsnennia. *Tavrijskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*.19, 114–121. DOI: https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.14 [in Ukrainian].
10. Sukhetska K.V. (2025) Antykryzovyi potentsial tsyrkuliarnoi ekonomiky dlia silskoho hospodarstva Ukrainy. *Ekonomika ta suspilstvo*. 72. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-2 [in Ukrainian].
11. Fesina Yu.H. (2026) Model tsyrkuliarnoi ekonomiky v sferi ahrarnoho vyrobnytstva: aktualnist implementatsiyi ta vyklyky dlia funktsionuvannia. *Ekonomichnyi prostir*. 212, 210–217. DOI: https://doi.org/10.30838/EP.212.210-217 [in Ukrainian].
12. Shubravska O., Prokopenko K. (2025) Tsyrkuliarnyi pidkhid u zabezpechenni pryrodoresursnoi stiikosti ahrovyrobnytstva. *Ekonomika Ukrainy*. 9 (766), 37–58. DOI: https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.09.037 [in Ukrainian].
13. Ansoff H.I. Strategic Management. Classic Edition. London : Palgrave Macmillan, 2007. 284 p. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230590601.
14. Drucker P.F. Managing in Turbulent Times. New York : Routledge, 2012. 256 p. DOI: https://doi.org/10.4324/9780080938158.
15. Ekonomou G., Halkos G. Circular Economy and agribusiness sector: creating long-run benefits for the environment. Munich *Personal RePEc Archive*. 2024. Paper No. 120929. URL: https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/120929.
16. Exploratory Strategic Foresight for Circular Economy in Ukraine : Final Report. Vienna : UNIDO, 2024. 116 p. URL: https://www.recpc.org/wp-content/uploads/2024/07/Towards-the-Circular-Economy-Ukraine_ENG_online.pdf.
17. Porter M.E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. New York : Free Press, 1980. 396 p. URL: https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=195 (data zvernennia: 05.09.2026).
18. Wei Shouke, et al. System dynamics simulation model for assessing socio-economic impacts of different levels of environmental flow allocation in the Weihe River Basin, China. European Journal of *Operational Research*. 2012. Vol. 221, no. 1. P. 248–262. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ejor.2012.03.003.

Надійшла (received) 18.06.2026
Прийнята до друку (accepted) 14.08.2026
Опублікована (published) 15.08.2026

Відомості про авторів / About the Authors

***Семикіна Марина Валентинівна (Semykina Maryna)* –** доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна; ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6995-1267; e-mail: semikinamv@i.ua

Дмитришин Богдан Васильович (Dmytryshyn Bohdan) – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи, Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9519-0104; e-mail: bogdanfree1984@gmail.com

Нісфоян Сергій Сергійович (Nisfoyan Sergiy) – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи,Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-9433-1622; e-mail: nisfoyanss@gmail.com